

Pavel BALMUȘ – DINCOLO

Un slujitor credincios al lui B. P. Hasdeu ne-a părăsit. A plecat în cea mai profundă documentare, spre a întâlni spiritul marelui savant și mai ales spre a afla informații despre Nicolae Hasdeu, pictorul, fratele filologului, mort în închisorile Petrogradului, despre care nu știm mai nimic.

Am rememorat în zilele care s-au scurs de la 12 decembrie 2014 – când a trecut dincolo oarecum clandestin, căci se întoarse acasă plin de bucuria lansării la Iași a ultimei ediții din poeziile lui Alexandru Hasdeu – întâlnirile numeroase pe care le-am avut cu Pavel Balmuș aici la Chișinău.

În anii '70-'80 ai secolului trecut, când la noi opera lui B. P. Hasdeu nu prea făcea obiectul unor studii sistematice, din cauza multelor probleme politice pe care cercetarea și mai ales publicarea importantei lui creații le ridica, în Basarabia (în fosta R.S.S. Moldovenească) începuseră cercetările – mai ales de natură biografică – asupra tuturor Hasdeilor: Tadeu, Alexandru și Bogdan. Se remarcă îndeosebi doi cercetători: Pavel Balmuș (care se ocupa mai ales de viața înaintașilor savantului) și Vasile Malanețchi (care a publicat numeroase articole despre copilăria și tinerețea lui B. P. Hasdeu).

Se increase și crearea de către N. N. Romanenko care locuia, de fapt, la Moscova, a unui fond diversionist de copii după manuscrisele savantului, spre a nu se cita la tot pasul amplul lot de documente și manuscrise Hasdeu de la Biblioteca Academiei Române și de la Direcția Generală a Arhivelor Statului din București.

Cum eu lucram pe atunci la elaborarea a ceea ce avea să devină *Romanul vieții lui B. P. Hasdeu* (ediția a II-a: *B. P. Hasdeu sau Setea de absolut*) și *Opera literară a lui B. P. Hasdeu*, m-am folosit în trei rânduri de săptămânile de schimb interacademic și am intrat în posesia a tot ce se scrisese în Răsărit (la Chișinău, Kiev, Cernăuți și Moscova) despre savant și neamul Hasdeilor.

M-am apropiat mai mult de Pavel Balmuș, care, cu firea lui blândă și îndatoritoare, mi-a dat posibilitatea să mă familiarizez profund cu rezultatele cercetărilor hasdeologice de peste Prut.

Când le-am dus, în august 1990, într-un număr impresionant de exemplare comandate de Vasile Malanețchi, de ziua „limbei noastre cea română” cartea despre Hasdeu, am fost îmbrățișat cu un entuziasm extraordinar de scriitorimea română de acolo pentru că puteau afla, în sfârșit, adevărul integral despre marea personalitate născută între Prut și Nistru.

După deschiderea granițelor noastre, Pavel Balmuș a început să vină frecvent la noi. Într-un rând, l-am primit la țară, împreună cu familia, cu doamna și băiatul, timp în care confratele basarabean a stat nemișcat două-trei zile răsfoind colecția *Magazinului istoric* pe care socrul meu o avea completă. De-abia acum lua contact cu detaliile istoriei românești, în care, se înțelege, pulsa viața basarabeană.

De la o vreme, el venea special să procure tot ce apărea aici despre Hasdeu, spre a îmbogăți fondurile Centrului de Hasdeologie din Chișinău, al cărui director devenise, alături de doamna, angajată și ea în cadrul Centrului de pe lângă Biblioteca municipală „B. P. Hasdeu” din Chișinău.

N-am să uit că odată, aflat în suferință, după o operație la spital, Pavel Balmuș a venit special să mă vadă și să mă încurajeze, aducându-mi o diplomă din partea Bibliotecii din Chișinău.

Evident, nu pot evoca lungile discuții contradictorii sau complementare asupra Hasdeilor purtate cu el de-a lungul timpului – discuții rodnice, care mi-au întărit convingerile sau mi-au deschis noi perspective asupra diverselor probleme.

Rămân și astăzi însă nedumerit de ce, după apariția cărților mele și a edițiilor, scoase separate sau împreună cu domnul Stancu Ilin, seria materialelor despre Hasdeu apărute la Chișinău s-a subțiat considerabil, dacă nu chiar s-a oprit.

Propunerile pe care Pavel Balmuș mi le-a făcut de a publica la Editura Saeculum I.O. o monografie Dimitrie Cantemir și un volum despre hasdeologi, pe care le-am aprobat cu bucurie, nu s-au finalizat, din păcate, niciodată.

Prietenul meu scria, după cum am aflat pe diverse căi, din ce în ce mai greu. Deși era tobă de carte, scrisul devenise pentru el un chin.

Nădăjduiesc că acum – când are posibilitatea să-i comunice direct, marelui savant tot ce gândește despre opera lui, se va fi simțind în largul său, plin de vervă și patos. Iar Hasdeu, încântat întotdeauna de vorbele bune rostite despre el, îl va fi încurajând zâmbind cu plăcere.

Personal, am dori să întrevădem această nouă ipostază a lui Pavel Balmuș cât mai târziu posibil.

București, 26 martie 2015

Ion OPRIȘAN
Institutul de Istorie și Teorie Literară
„G. Călinescu” al Academiei Române